

Egy állam a természet szerint

A government according to nature

Papp Róbert

MCC Jogi Iskola, Jog- és Társadalom Műhely Junior Kutatója

Abstract

The revolutions of the XVIII. century fundamentally changed our opinions and expectations about governments. Although the theoretical foundations of these events were already established by the thinkers of the early Enlightenment in the XVI. century, these ideas only became a political reality in the XVIII. century. The two most defining revolutions of the XVIII. century, the American and the French were significantly different. While the French Revolution wanted to break with the past and create something completely new, the War of Independence that took place overseas wanted to use the experiences and principles of the past to create an independent and innovative political community. In this paper, we will examine the most decisive document of the latter revolution, "The Unanimous Declaration of the Thirteen States of the United States of America" (which is only referred to today as the Declaration of Independence). In the course of our inquiry, we will look at whether the Declaration of Independence is a mere legal document or whether it contains considerations beyond the law.

Absztrakt

A XVIII. század során történő forradalmak alapjaiban változtatták meg az államokról alkotott véleményeinket, elvárásainkat. Noha ezen események elméleti alapjait a korai felvilágosodás gondolkodói már a XVI. században lefektették, ezen gondolatok politikai valósággá igazán csak a XVIII. században válhattak. A két legmeghatározóbb XVIII. századi forradalom, az amerikai és a francia, között jelentős különbségeket fedezhetünk fel. Míg a francia forradalom szakítani kívánt a múlttal, s valami teljesen újat kívánt életre hívni, addig a tengerentúlon lezajlott Függetlenségi Háború a múlt tapasztalatait és elveit felhasználva kívánt egy önálló és újszerű politikai közösséget létrehozni. Jelen dolgozatban ezen utóbbi forradalom legmeghatározóbb iratát, „Az Amerikai Egyesült Államok Tizenhárom Államának Egyhangú Nyilatkozatát” (melyet manapság csak Függetlenségi Nyilatkozatként emlegetnek) vesszük górcső alá. Vizsgálatunk során azt fogjuk szemügyre venni, vajon a Függetlenségi Nyilatkozat egy pusztán jogi kinyilatkoztatás vagy tartalmaz valamilyen jogon túli megfontolásokat is.

1. Visszaélések és bitorklások hosszú sorozata

A hétéves háborút követően (1756-1763) a Brit Korona széles területeket szerzett az észak-amerikai földrészen. A Korona azonban hatalmas adósságot halmozott fel, amelyet részben az észak-amerikai gyarmatokkal kívánt megfizettetni. A brit parlament e célból több új adót vetett ki a gyarmatokra, főként olyan adónemeket melyek a gyarmatok kereskedelmét érintették közvetlenül. Az amerikaiak 1619 óta rendelkeztek saját népképviseléssel, az ún. Polgárok Háza (House of Burgesses) döntött az adott gyarmat belügyeiben, s tagjaikat demokratikus úton választották a telepések, maguk közül. Ezen adókat viszont a brit parlament vetette ki rájuk, a beleegyezésük nélkül. S mivel nem rendelkeztek képviseléssel a brit parlamentben, így ellenezték az adók kivetését. A telepések véleménye a következőképpen összegezhető: „[r]abszolgák azok,

akiket saját vagy képviselőik beleegyezése nélkül adóztatnak. Mi pedig anélkül adózunk, hogy ahhoz mi magunk vagy képviselőink beleegyezésüket adták volna. Ezért rabszolgák vagyunk.” (Dickinson 1768). A gyarmatok képviselőket követeltek a Koronától, kérésük azonban nem teljesült.

A jogtalannak ítélt beavatkozások polgárháborúba torkolottak 1775. április tizenkilencedikén. A képviselő nélküli adóztatásból kiinduló érdekellentét a fegyveres viszály következtében később további érvekkel bővült. A gyarmatok az egyenlő képviselő követelményét kiterjesztvén a politikai jogok egyenlőségét hirdették. Ezáltal az egyeduralkodó rendszerek, mint amilyen Nagy-Britanniáé, elfogadhatatlanná váltak a telepesek számára. *„Miért beteg Anglia alkotmánya, ha nem a monarchia miatt, amely megmérgezte a köztársaságot...”* (Paine, 1776). A polgárháború apránként függetlenségi háborúvá vált. Ugyan a gyarmatok akaratát képviselő Kontinentális Kongresszust kezdetben megosztotta az elszakadás kérdése, 1776 közepére nyilvánvalóvá vált, hogy a III. György király nem hajlandó a telepesek követeléseit teljesíteni. A vonakodó uralkodó magatartása, a fegyveres összetűzések okozta súlyos vérveszteségek, valamint a forradalmi szellemiséget hordozó írások (például Thomas Paine Józan ész c. műve) hatására a Kontinentális Kongresszus végül az elszakadás mellett tette le a voksát.

2. Függetlenül a világ tengerén

Az elszakadás közvetlen módon történő kinyilatkoztatása kettős célt szolgált. Járt egyrészt gyakorlati haszonnal, ugyanis a gyarmatoknak független nemzetként megnyílt a lehetőségük arra, hogy a nemzetek jogának megfelelően egyenlő félként tüntessék fel magukat a britekkel folyó viszályuk során. Ez az *inter partes* egyenlőség szükséges volt ahhoz, hogy más nemzetekkel köthessenek megállapodásokat, különösképpen a Francia királysággal, amelynek későbbi bekapcsolódása döntőjelentőségű volt a háború eldőlése szempontjából. Másrészt ugyanakkor ezen kinyilatkoztatás egy megalakuló nemzet kezdetét is jelentette, ezért e tekintetben egy államalapító iratnak is minősül. Emiatt a nyilatkozat egyúttal tartalmazta az új állam alapjaiként szolgáló elveket is, azon elveket, melyek a létrejövő rezsim rendezőelvé(i)ként szolgálnak majd.

A Kontinentális Kongresszus a nyilatkozat megszövegezését az ún. Ötök Bizottságára bízta. Ennek tagjai között találjuk Thomas Jefferson-t, John Adams-t, vagy éppen Benjamin Franklin-t. A nyilatkozat szövegét a bizottság által megbeszéltek figyelembevételével Thomas Jefferson vetette papírra. Ahogy azt Harry V. Jaffa helyesen megjegyzi: *„Jefferson... tehetsége abban rejlett, hogy megtalálta azokat az emlékeztető passzusokat, amelyek kifejezték azokat a gondolatokat, amelyeket mindenki kiszórt volna fejezni”* (Jaffa, 1978). Később Jefferson a Függetlenségi Nyilatkozat kapcsán úgy vélekedett az „az amerikai elmét” (Jefferson, 1825) fejezte ki. Az így elkészült tervezetet a Kontinentális Kongresszus megvitatta, s bizonyos módosításokkal elfogadta, s azt a képviselők 1776. július 4-én névjegyükkel látták el.

3. Az igazolás részletei

3.1. A sérelmek napvilágra hozatala

A Függetlenségi Nyilatkozat mindenekelőtt arra törekszik, hogy a gyarmatok elszakadásának helyességét igazolja. Ezt kétféleképpen valósítja meg. Alkalmaz egyfelől egy absztrakt erkölcsi érvelést, melyet helyesebben, természetjogi igazolásként említhetünk, másfelől egy ún. „empirikus” érvelést, melyet inkább nevezhetünk közvetlen erkölcsi érvelésnek. Ennek során pontokba szedve felsorolja a Nyilatkozat a Brit Korona által a gyarmatok hátrányára

elkövetett sérelmeket. Ezt a kettős érvelést mutatja föl már a Függetlenségi Nyilatkozat bevezetése is:

„Amikor az emberiség eseményeinek kavalkádjában az egyik népnek föl kell oszlatnia azon politikai kötelekeit, amelyek összekötötték őt egy másikkal, és a föld hatalmasságai között elfoglalja azt a különálló és egyenlő helyét, amelyhez a természet törvényei és a természet Istene feljogosítja őket, az emberiség véleményének megfelelő tisztelete megköveteli, hogy kinyilvánítsák azokat az okokat, amelyek az elválásra készítik őket.”

Mégis milyen okból kerülhet sor ilyen végzetes elszakadásra? A Függetlenségi Nyilatkozat maga is elismeri, hogy arra csak kivételes esetekben kerülhet sor. *„A megfontoltság valóban azt fogja diktálni, hogy a régóta fennálló kormányokat nem szabad tűrhető és átmeneti okok miatt megváltoztatni, és ennek megfelelően minden tapasztalat azt mutatja, hogy az emberiség hajlamosabb a szenvedésre, míg a gonoszság elszenvedhető, mintsem, hogy helyrehozza magát azáltal, hogy eltörli azokat a formákat, amelyekhez hozzászokott.”*

Jefferson feladata tehát abban állt a Függetlenségi Nyilatkozat szövegezésekor, hogy bizonyítsa, hogy a tizenhárom gyarmatot nem pusztán tűrhető és átmeneti okok, nehézségek vezetnek a függetlenségük kinyilatkoztatásához, hanem komoly, nyomós indokok. Annak igazolása, hogy *„[a]z amerikai emberek cselekedete nem csak helyes, hanem megfontolt is.”* (Jaffa, 1978), ezért a gonoszságnak elviselhetetlennek kell bizonyulnia.

„Amikor a visszaélések és bitorlások hosszú sorozata, amelyek mindig ugyanazt a célt követik, azt a szándékot bizonyítja, hogy az abszolút egyeduralom alá akarják őket vonni, joguk, kötelességük, hogy eldobják az ilyen kormányt, és új öröket biztosítsanak jövőbeli biztonságuk érdekében. Ilyen volt a gyarmatok türelmes szenvedése, és ez most az a szükségszerűség, amely arra kényszeríti őket, hogy megváltoztassák korábbi kormányzási rendszereiket. Nagy-Britannia jelenlegi királyának története az ismétlődő sérelmek és bitorlások története, amelyek mindegyikének közvetlen célja az abszolút zsarnokság létrehozása ezen államok [értsd: a gyarmatok] felett. Ennek bizonyítására engedjük, hogy a tények az őszinte világ számára bemutatassanak.”

Vizsgálatunk szempontjából azonban a Függetlenségi Nyilatkozat absztrakt erkölcsi érvelése mérvadó. Annál is inkább, mivel az absztrakt erkölcsi érvelés hiányában, vagy annak megalapozatlansága esetén az elszakadás semmilyen tekintetben sem tekinthető helyesnek. Ez abból következik, hogy az érvelések egy kétszintes rendszerben helyezhetőek el, az absztrakt érvelés lévén a rendszer alapja, míg a közvetlen érvelés, egy az utóbbi oszlopain elhelyezkedő pontokba szedett érvsorozat.

Miként a gyarmatokat a Brit Korona szándékából és támogatásával hozták létre, így arra annak joghatósága is kiterjed. A gyarmatok ezért jogi és gyakorlati értelemben egy függőségi viszonyban voltak a brit anyaországgal. A brit törvények azonban nem ruháztak olyan jogot a gyarmatokra, s utóbbiak nem is hivatkoznak olyan tételes jogra, amely lehetővé tenné számukra a jogszerű elszakadást. Mindazonáltal, ahogy azt a fentebbiekben már a felszínre hoztuk, a jogszerűség már a vita kezdetén füstbe szállt, mivel telepések javarészt a képviselő nélküli adóztatás erkölcsi értelemben vett helyességét kérdőjelezték meg, s kevésbé vitatták annak tételes jog szerinti jogszerűségét.

3.2. A természetből fakadó egyenlőség

Az amerikai álláspont támasztékául kezdetektől fogva az erkölcsi, természetjogi érvelés szolgált. A telepesek kezdetben egyenlő angol polgárként tekintve magukra, a brit szigetekeken élő polgártársaikkal egyenlő jogokat követeltek, kiváltképp képviselőt a parlamentben. Az egyenlőségüket azonban nem csak a brit polgárok között találták meg az észak-amerikai telepesek, hanem minden ember „között”. Az amerikai alapító atyák ezt a következőképpen fogalmazták meg a Függetlenségi Nyilatkozatban: „*[e]zeket az igazságokat magától értetődőnek tartjuk, miszerint minden embert egyenlőnek teremtettek, s hogy alkotójuk által bizonyos elidegeníthetetlen jogokkal lettek felruházva, melyek közé tartozik az élet, a szabadság és a boldogulás [vagy boldogság keresésének] [joga].*”. Az alapítók tehát magától értetődőnek tartják azt, miszerint minden embert egyenlőnek teremtettek. Magától értetődő egy állítás akkor, ha az magában hordozza önnön bizonyítékát. Magától értetődő például, hogy a véges egész nagyobb vagy egyenlő bármely részével.

Az alapítók nem állítanak kevesebbet, mint azt, hogy ha emberekről beszélünk, akkor egyúttal egyenlőkről beszélünk. Emellett az ember kifejezés azt is magába foglalja, hogy ezen élőlények bizonyos elidegeníthetetlen jogokkal is rendelkeznek, amelyekkel őket alkotójuk ruházott fel. Alkotó alatt kétséget kizáró módon a keresztény Istent értik, miként Őt meg is nevezik a Függetlenségi Nyilatkozat bevezetésében, a természet Isteneként. Az alapítók hívő keresztények voltak, akik ugyan más és más módon, de hittek az egy keresztény Istenben és annak örök törvényében. Ezen örök törvény pedig az emberek számára, ha csak részben is, de fölismerhető volt az alapítók értelmezésében. Ahogy Jefferson fogalmazott:

„[e]nnek a természetes jognak a bizonyítéka, akárcsak az élethez, a szabadsághoz, képességeink használatához, a boldogság kereséséhez való jogunkhoz, nem az ész gyenge és kifinomult vizsgálata tárja fel, hanem minden emberbe bele vannak írva. Nem királyok, vagy törvényhozók adománylevelei alapján követeljük ezeket [a természetes jogainkat], hanem a királyok Királyának [adománya alapján].” (Jefferson, 1817).

A természetes jogok tehát Istentől származnak, ahogy azt a Függetlenségi Nyilatkozat is állítja. Ugyanakkor Jefferson szerint a természetes jogokat nem az ész fundálja ki, azok az emberbe van írva. A virginiai jogász a keresztény teológia természetjogi hagyományát vallja, mely szerint a természetjogi előírások, a természetes törvény az ember szívébe van írva. Mégis, Jefferson már nem természetes törvényről beszél, hanem elidegeníthetetlen jogokról, melyeket írásaiban természetes jogokként említ. Az elidegeníthetetlen jelző döntő fontosságú a természetes jogok szempontjából. Ezen jogok nem vonhatóak el külső tényezők által (állam, más személyek), s az ember maga sem mondhat le róluk, mivel azok nélkül nem is volna ember. Az elidegeníthetetlen jogok ekképpen az ember természetéből, utóbbi ókori értelme szerint (phüszisz), az ember lényegéből, emberi minőségéből fakadnak, azaz annak jellemalakító részét képezik. A természetes jogok helye Jefferson nézetében egy teleologikus (cél)rend része volt, melyben a skolasztikus hagyománynak megfelelően a teremtett világ minden részének valamilyen célja van. *„Így szemlélte és elfogadta [Jefferson] azt a feltevést, hogy az ember célja az, hogy az örökkévalóságon át a Teremtőjével legyen, az embernek kötelessége akarátának és útmutatásainak megfelelően cselekedni, mert ezek szükségesek az ember kötelességeinek teljesítéséhez.”* (Antieau, 1960). A természetes jogok, mint például az élet vagy a szabadság joga elengedhetetlen eszközök ahhoz, hogy természetes kötelezettségeinket teljesíthessük. Ahogy azt James Madison is megerősíti: *„ami itt az emberek joga, az a Teremtő felé kötelezettség.”* (Madison, 1785).

Visszatérve az emberek magától értetődő egyenlőségére, fölmerül a kérdés, milyen egyenlőséget értenek az alapítók ez alatt, s hogy az kikre vonatkozik. A kérdés kapcsán John Adams fiának Charles-hoz írt levelét idézzük, melyben az emberi egyenlőség természetjogban gyökerező örök jellegét emeli ki az Egyesült Államok második elnöke:

„Ha felnőtt leszel rá fogsz jönni, hogy a benned lévő hit kevésbé csökken. Az a természet törvényének azon az örökkévaló és alapvető elvén alapul mely szerint: Tégy úgy, ahogyan szeretnéd, hogy veled tegyenek, és szeresd felebarátodat, mint önmagadat. Az egyenlőség, az egyenlőség a kereszténység [alkotó]eleme (...) Talán meg fogsz lepődni, hogy a modern egyenlőség tanának szószólója vagyok (...) Minden ember természeténél fogva szabad és egyenlő (...) Azt állítottam, hogy ez a természet törvényének alapvető elemi alapelve: és akkor a természet olyan állapotában voltunk, amikor is lefektettük az első alapelveket. Nem fizikai, hanem erkölcsi egyenlőséget jelentett. A józan ész elegendő volt annak megállapítására, hogy ez nem azt jelentheti, hogy valójában minden ember egyenlő [minden tekintetben], hanem a jogok tekintetében. Nem mindegyik [ember] egyforma magas, erős, bölcs, jóképű, aktív, de egyformán emberek, hasonló testűek és elméjük, ugyanazon művész alkotása, ugyanannak a mindenható Atyának gyermekei. Mind egyformán ugyanazon ügyekben, ugyanazon igazságra méltatnak. Hogy a jelenlegi kor hogyan büszkélkedhet ezzel az elvvel, mint felfedezéssel, mint új fénnel és modern tudással, nem tudom.” (Adams, 1794).

John Adams álláspontja szerint az alapító atyák erkölcsi egyenlőséget értettek a Függetlenségi Nyilatkozat szövege alatt. Az efféle egyenlőség gondolata megegyezik a keresztény természetjog tanával, miszerint az embert Isten saját képére teremtette. Az emberek kiválósága és egyenlősége tehát azok istenképiségére (imago Dei) vezethető vissza. Adams szerint ez a természet törvényének alapvető elve, azaz meghatározza az ember összes cselekedetét, pontosabban azok helyességét. A helyes cselekedet, a természet törvényeinek megfelelő magatartás ezen értelmezés szerint tehát az, amikor felismerjük azt, hogy a másik ember velünk egyenlő, s azt velünk egyenlőként is kezeljük, ahogy Adams is írja, szeresd felebarátodat, mint önmagadat. Ezt fejt ki tovább Adams egy későbbi levelében:

„A természet törvénye szerint minden ember ember és nem sas, vagyis mindannyian ugyanabból a fajból származnak. És ez a legtöbb, amit a természet egyenlősége tehet. De az ember természeténél fogva különbözik a másik embertől, csaknem annyira, mint az ember a fenevadtól. A természet egyenlősége tehát csak erkölcsi és politikai, és azt jelenti, hogy minden ember független. De a fizikai egyenlőtlenséget, a legsúlyosabb intellektuális egyenlőtlenséget a Természet szerzője megváltoztathatatlanul hagyta. És a társadalomnak joga van bármilyen más egyenlőtlenséget megállapítani, amelyet a javához szükségesnek ítél.” (Adams, 1794)

Adams tehát természetesnek ítéli meg a különböző fizikai, társadalmi, vagyoni egyenlőtlenségeket. Ahogy más helyütt fogalmaz: „[a] természet egyenlősége erkölcsi egyenlőség csupán: jogok és kötelezettségek egyenlősége: semmi több.” (Adams, 1794). Az emberek erkölcsileg egyenlők, ezért természetes jogaik és természetes kötelezettségeik is egyenlők.

Ezen alapvető erkölcsi egyenlőség következménye, hogy az egyenlők között azok beleegyezése nélkül nem uralkodhat senki sem önkényesen. Mégis, ahogyan arra John Adams is utalt, ez nem valamilyen új ideológiai irányzat vagy „felfedezés”, ez egyfajta elemi, józan ésszel belátható magától értetődő igazság. Thomas Jefferson szerint sem tartalmaztak semmilyen újdonságot a Függetlenségi Nyilatkozat sorai:

„[a]z amerikai whig-ek hasonlóan gondolkodtak ezen ügyekről [a Brit Korona jogsértéseiről]. Amikor tehát kénytelenek voltunk fegyverhez folyamodni jogos jussunkért, a világ törvényszékéhez intézett felhívást megfelelőnek ítéltetett álláspontunk igazolására. Ez volt a Függetlenségi Nyilatkozat tárgya. Nem új elvek vagy új érvek kifundálására szolgált, amelyekre korábban soha nem gondoltak. Nem olyan dolgok kimondására, amelyeket korábban soha nem mondtak el, hanem célja az volt, hogy az emberiség számára az ügyet a józan ész szemszögéből mutassa be, olyan világosan és határozottan, hogy egyetértésre sarkalja őket, s hogy igazoljuk magunkat abban a független kiállásban, amelyet kénytelenek vagyunk felvállalni. Sem az elvek, sem a vélemények eredetiségére nem törekedve, és nem is másolva semmilyen adott és korábbi írásból, az volt a célja, hogy kifejezze az amerikai elmét, és megadja ennek a kifejezésnek az alkalom által megkívánt megfelelő hangot és szellemet. Minden tekintélye tehát az akkori egyező véleményeinkből származik, melyet akár beszélgetések során, levelekben, nyomtatott esszéekben, vagy akár a közjogi alapkönyvekben, mint Arisztotelészé, Ciceroé, Locke-é, Sidney-é stb. kifejeztünk.” (Jefferson, 1825).

Jefferson tehát nem talált semmilyen forradalmi a Függetlenségi Nyilatkozat szövegében, annak tartalma az arisztotelészi értelemben mindössze a gyakorlati bölcsesség elemeit tartalmazza magában, olyan törvény- és szükségszerűségeket, melyet bármely ember képes belátni, mivel magától értetődőek. Ezért ezen elvek nem attól állják meg a helyüket, mert a Kontinentális Kongresszus tagjai azt elfogadták és kinyilvánították, azok mindig is léteztek, azok az emberi természetből fakadnak.

Az elidegeníthetetlen jogok szerepe kettő vonatkozásban jelenik meg. Első lévén az egyén saját jogaiként, melyekkel, mint egyén élhet cselekedetei során. A második pedig az egyén és a politikum kapcsolatában, amely az egyén és más, vele egyenlő más egyénnel vagy azok csoportjával történő érintkezése során mutatkozik meg. Utóbbi kapcsán azonban felmerül ezen elidegeníthetetlen jogok súrlódása, esetleges ütközése. Az alapító atyák tisztában voltak a kereszténységből származó eredeti bűn tanával, s azt nyilvánvalóan életükben gyakorlati tapasztalataikkal igazolhatták is. Mindazonáltal egyfajta józan álláspont figyelhető meg írásaikban, mint például James Madisonéban: „[a]hogy az emberiségben van egy bizonyos fokú romlottság, amely bizonyos fokú körütekintést és bizalmatlanságot igényel, úgy vannak az emberi természetben más tulajdonságok is, amelyek igazolják a megbecsülést és a bizalom bizonyos részét.” (Madison, 1787). Az emberi természetében megvan az önkény képessége. Az emberi önkény azonban helytelen és zsarnoki. Miképpen, ahogy azt a fentebbiekben megállapítottuk, az alapítók minden embert (erkölcsileg) egyenlőnek tartottak, így a mások feletti uralom azok beleegyezése nélkül nem találhat erkölcsi elfogadtatásra. Az efféle uralom az emberek természetes jogainak korlátozását, elnyomását jelenti. Ahhoz, hogy az emberek védelemben részesüljenek az önkénytől és másmilyen jogaikat korlátozó sérelmező behatásoktól, államot kell létrehozniuk az egyéneknek. Ahogy a Függetlenségi Nyilatkozat fogalmaz: „[e]zeknek a[z elidegeníthetetlen] jogoknak a biztosítására államokat hoznak létre az emberek között, melyek igazságos hatalmukat a kormányzottak beleegyezéséből származtatják...”. Ezek tehát az állam elsődleges céljai: az állampolgárok védelme, mind fizikai, mind jogi értelemben.

4. A nyilatkozati triász

A Függetlenségi Nyilatkozat három alapvető, „elidegeníthetetlen” jogot hangsúlyoz: „az élet, a szabadság és a boldogulás [vagy boldogság keresésének] [joga]”. Az alapító atyákra sok klasszikus és modern gondolkodó hatással volt, közülük kiemelendő John Locke, kinek jogi

hármását részben átvette a Függetlenségi Nyilatkozat. Locke az élet, szabadság és tulajdon jogát vélte kiemelendőnek. A végleges nyilatkozati triász a Jean-Jacques Burlamaqui által kidolgozott hármast honosította meg. Ugyanakkor ez nem azt jelenti, hogy Burlamaqui kifejezetten nagy hatással lett volna az alapítókra. A tulajdon jogának a boldogság (vagy a boldogság keresésének) jogára történő „cseréje” egy ennél szofisztikáltabb szándékkal történt. Az alapítók ugyanis nem szerették volna, hogy a Függetlenségi Nyilatkozatból az váljék kiolvashatóvá, hogy az államnak feladata az, hogy tulajdont biztosítson az állampolgárainak, mi több az, hogy az emberek természetüknél fogva jogosultak tulajdonra, az nekik jár. Az alapítók ezt helytelennek vélték, ugyanakkor a tulajdonhoz kapcsolódó jogokat, mint annak a megszerzése, megtartása, védelme (visszaszerzése), természetes jogoként fogták fel. Jaffa szerint a boldogság (vagy a boldogság keresésének) joga a következőt jelenti: *„Amerikában senki számára sem volt kétséges a Független Nyilatkozat olvasásakor, hogy a boldogság keresésének joga, ahogy azt a virginiaiak korábban már megjegyezték, főként a tulajdon megszerzésében és megtartásában állt.”* (Jaffa, 1978). Ennek kapcsán annyit jegyeznénk meg, hogy a „boldogság keresésének joga” az alapítók felfogásában szükségszerűen magában kell, hogy hordozza ezen tulajdonnal kapcsolatos természetes jogokat. A magyarázat az alapítókra oly nagy hatással lévő klasszikus bölcselő-tanító, Arisztotelész erénytana. Arisztotelész szerint *„[a] boldogság egy bizonyos tevékenység, amely összhangban van a teljes erénnyel.”* (Arisztotelész, Kr. e. 340). Teljes erény alatt értve az erények összességével való föltétlen és folyamatos idomulást. Arisztotelész erénytanában több erény gyakorlásához is szükséges egy bizonyos mennyiségű, értékű tulajdon. Ennek okán a tulajdon megszerzésének és megtartásának lehetősége nem csak az életben maradás körülményeinek megteremtéséhez szükségesek, hanem az erényes élet előfeltételeit is magába foglalja.

Az élet joga elsődleges jelentőségű, miképpen az áll (legalábbis a jogok gyakorlása szempontjából) a legközelebb az emberhez. Az élet joga annyit jelent, hogy minden embernek joga van ahhoz, hogy éljen. Ebből következőképpen ered az embereknek azon joga, hogy az életüket megvédjék, ez pedig az önvédelem joga. Az élet joga az állampolgár és állam összefüggésében egy kötelezettséget keletkeztet az állam oldalán, melynek keretében az állam köteles az állampolgár életét védeni.

A szabadság (liberty) jogának értelmezése kapcsán több eltérő értelmezés létezik. Mi az alapító atyák Isten teremtettség és kormányzó tevékenységében rejlő természetjogi felfogása alapján a következő értelmezést véljük helyesnek *„[a] szabadság, amely minden ember kizárólagos jogát jelenti, hogy önrendelkezzék – ami a neki adott isteni ajándékok kizárólagos használata, mely Isten bizalmán és felé való felelősségen alapszik, nem valami emberek által alkotott társadalmi szerződésből fakad, nem is a társadalomtól vagy az államtól származó adomány. Az Isten ajándéka! Az önrendelkezés szabadsága, az ember maga által elidegeníthetetlen, mert az a belé Isten által fektetett bizalom föladása és vele szembeni kötelezettség megszegése volna, s bárki más által elidegeníthetetlen, mivel az azon isteni adomány szentségtelen elrablása volna.”* (Tucker). A szabadság az ember joga, lehetősége arra, hogy ún. természetes kötelezettségeit teljesítse, azaz erényes, Istennek tetsző életet éljen. Ezt nevezi John Randolph Tucker önrendelkezésnek, nem csoda tehát, hogy az önrendelkezés hiányát John Dickinson, az önkényes adóztatás kapcsán a szabadság szöges ellentétének, rabszolgaságnak vélte.

5. A legjobb állam tana

5.1. Az állam természetes céljai

Mint ahogy azt korábban említettük, az alapítók gyakorlatias politikusok voltak. Emiatt a természetjogi fejtegetéseik nem ragadtak meg leveleik papírlapjain, azok az eljövendő állam alapelveit is mélységében áthatották. A Függetlenségi Nyilatkozat összesen öt elidegeníthetetlen alapjogot, természetes jogot nevesít. Az élet, szabadság, a boldogulás és a rossz kormányzat módosításának vagy felszámolásának és az új kormányzat felállításának joga (jóllehet az utóbbi kettő összevonható). Az élet, szabadság és boldogulás joga ahogy azt már említettük, kiemelkedő jelentőségű. Arisztotelész szerint minden cselekvés valamilyen jó felé irányul. Ennek következtében az államnak magának is valamilyen jó felé kell irányulnia, a jó elérése kell, hogy célja legyen. A Burlamaqui-tól származó triász biztosítása ennek okán az állam egyik elsődleges célja, ahogy azt a Függetlenségi Nyilatkozat magyarázza: „*[e]zeknek a[z] elidegeníthetetlen jogoknak a biztosítására államokat hoznak létre az emberek között, melyek igazságos hatalmukat a kormányzottak beleegyezéséből származtatják...*”. Arisztotelész szerint a legjobb élet és a legjobb város célja az erényekkel való teljes hasonulás, amely a boldogságot jelenti. A legjobb állam tehát az, amely az emberek boldogulásának körülményeit célozza megteremteni. Azonos véleményen van a Függetlenségi Nyilatkozat is. A boldogulás jogának (right to the pursuit of happiness) biztosítása elengedhetetlen jelentőségű, s az élet és a szabadsága jogának megléte előfeltételét képezi ezen jog (boldogulás joga) érvényesülési képességének. Az állam nem képes önmagában az emberek arisztotelészi értelemben vett boldogságát biztosítani. Hiszen, ahogy azt már Szent Ágoston is megfogalmazta, a tételes jog nem követelheti meg az emberektől, hogy erkölcsösek legyen, mivel az lehetetlen volna. Ennek oka az, hogy az erkölcsös cselekvés, a jó vagy a rossz cselekedet, csakis szabad akarat jelenléte mellett, tudatos választás révén valósulhat meg. James Madison szerint az állam végcélja az igazságosság. Ez azonban csak akkor valósulhat meg, ha az azt elősegítő körülmények (egyenlőség, szabadság) fennállnak.

Arisztotelész szerint „*az egyenlőség egyenlő az igazságossággal, mivel olyan személyek számára kik hasonlóak, nehéz egy rezsimnek fennmaradnia, amelynek alkotmánya ellentétes az igazságossággal.*” (Arisztotelész, Kr. e. 350). Ha Arisztotelész bölcséletét kiegészítjük a többiek között általa is ihletett szent tamási bölcsélettel, az egyenlőség és az igazságosság kapcsolata még világosabbá válik. Az angyal doktor, az ulpianusi maxima mentén az igazságot a következőképpen határozza meg: mindenkinek megadni az őt illetőt. A mindenki alatt egy „másikat” ért, azaz egy másik embert. Ez azt jelenti, hogy az igazságosság csakis egy másik, egyenlő, egyenrangú személlyel valósítható meg, erénygyakorlás által. Utóbbi megköveteli, hogy az „adó” fél igazságos lelkiülettel teszi ezt, azaz szabad választása nyomán adja meg a másiknak az őt illetőt. „*A tomista-perszonalista megközelítés (...) a Másik jogait tevőleges, pozitív cselekvés által adja meg, a debitum [tartozás] megadásával pedig a Másikat dinamikus juttatja jogaihoz, mivel a cselekvő úgy tesz, ahogy adott esetben azt ő is szeretné, hogy vele szemben mások cselekedjenek (arany szabály).*” (Frivaldszky, 2007). Aquinói Szent Tamás szerint az igazságosság ekképpen a másik fél egyenlőségének elismerésében és tiszteletben tartását is jelenti. A Függetlenségi Nyilatkozat Aquinói Szent Tamáshoz hasonlóan, az emberek egyenlőségének alapvető igazságát szögezi le. Ennek fényében Madison tehát arra utal, hogy az igazságosság az állam olyan célja, amelyet, ha elér, azzal biztosítja az egyenlőséget és a szabadságot, melyek révén képes az ember, az erényes élet által, azaz a természetjogi kötelezettségeit teljesítve elérni a boldogságot, a boldog életet. Ebből az irányból megközelítve, megjegyzendő, hogy az állam és állampolgár viszonyrendszere is megváltozik. A tamási erénytan követelményeit rávetítve eme alapvető társadalmi kapcsolatra az egy teljes mértékű alá-fölé rendeltségi viszonyból egy minőségileg „egyenlőbb” rendszer alakul ki. Mivel az igazságosság csak egyenlők között jöhet csupán létre, így az államnak is azonos síkra kell lépnie az állampolgárral. Ez a nézet szöges ellentétben áll a hobbes-

i megközelítéssel, mivel immáron nem az egyén áll az állam céljainak szolgálatában, az állam nem az egyén korlátozására van, hanem az állam maga az egyének jogainak és biztonságának biztosítása érdekében fogantatott és tartatott fenn.

5.2. Az egyetértés követelménye

Az amerikai felfogásban tehát az állam az egyének hozzák létre az államokat, saját érdekükből, önnön megegyezésük által: „[e]zeknek a[z elidegeníthetetlen] jogoknak a biztosítására államokat hoznak létre az emberek között, melyek igazságos hatalmukat a kormányzottak beleegyezéséből származtatják...”. Ezt a gondolatot előlegezi meg Alexander Hamilton 1775-ben, mikor a következőket veti papírra:

„Ennélfogva az igazságosan létrehozott polgári államnak önkéntes megállapodáson kell alapulnia, mely az uralkodók és kormányzottak között köttetik, és olyan korlátozásoknak van kitéve, amelyek az utóbbiak abszolút jogainak biztosítása érdekében szükségesek, hisz milyen jog alapján hivatkozhat bármely ember vagy embercsoport arra, hogy másokat kormányozzon, leszámítva az utóbbiak saját beleegyezését? Egy nép feletti uralmat bitorolni, annak ellenére, hogy az övék, vagy nagyobb hatalmat megragadni, mint amelyet hajlandóak rábízni, a természet azon törvényének megsértését jelenti, amely minden embernek jogot ad a személyes szabadságához, és ekképpen az nem járhat az engedelmességre kötelezéssel.” (Hamilton, 1775).

Hamilton kiemeli, hogy az ember még a természeti állapotban sem rendelkezett erkölcsi felhatalmazással, „erkölcsi hatalommal” arra, hogy a természet törvényeit megszegje. Nem volt erkölcsi értelemben véve joga arra, hogy másokat életétől, szabadságától, tulajdonától megfossza. Az ember gyarló jelleme miatt ez a követelmény nem teljesült maradéktalanul. Az állam ezért hívatattatik életre:

„A társadalom [értsd: állam] fő célja az egyének védelme azon abszolút jogok élvezetében, amelyeket a természet megváltoztathatatlan törvényei ruháztak rájuk, de amelyet nem lehetne békében [a természeti állapotban] megőrizni a kölcsönös segítség és kapcsolat nélkül, amelyet a baráti és szociális közösségek intézményei nyújtanak. Ebből következik, hogy az emberi törvények első és elsődleges célja az egyének ezen abszolút jogainak fenntartása és szabályozása.» Blackstone.” (Hamilton, 1775).

5.3. A legkívánatosabb államforma

A Függetlenségi Nyilatkozat elvei, mely szerint minden ember egyenlő, s bizonyos elidegeníthetetlen jogokkal rendelkezik, nem csak erkölcsi elköteleződöttséget jelentett az alapító atyáknak. Szervesen magában hordozott egy politikai vállalást is, amely a Brit Koronától való elszakadáson keresztül, az államalapításon át, az új állam mindennapi működéséig elér. Ez azt jelenti, hogy a Függetlenségi Nyilatkozat egyúttal a tizenhárom gyarmat leendő politikai kereteit is meghatározta. James Madison szerint:

„(...) vajon az állam általános formája és szempontjai szigorúan köztársaságiak legyenek-e. Nyilvánvaló, hogy semmilyen más forma nem lenne egyeztethető össze Amerika népének zsenialitásával, a forradalom alapelveivel, vagy azzal a tiszteletreméltó eltökéltséggel, amely a szabadság minden hívét lelkesíti, hogy minden politikai kísérletünket az emberiség önkormányzati képességére alapozzuk. Ha tehát úgy találhatjuk, hogy az konvent terve eltér a köztársasági jellegtől, szószólóinak el kell azt vetniük, mint amely már nem védhető.” (Madison, 1787).

Madison a „forradalom alapelveire” hivatkozik, melyek magukban meghatározzák, az alapítandó állam államformáját. Ez az államforma vitathatatlanul köztársasági. Jaffa szerint a „forradalom alapelvei” alatt elsődlegesen a Függetlenségi Nyilatkozatot érti James Madison. Ekképpen *„James Madison szerint (...) az amerikai elköteleződés a demokratikus intézmények mellett már a Függetlenségi Nyilatkozattal végbement.”* (Jaffa, 1978). A demokratikus intézmények alatt azonban az alapítók nem azt értették, hogy Amerikának demokráciává kell válnia. Az alapítók, Arisztotelészhez hasonlóan, komoly különbséget vontak a demokrácia és a köztársaság között. Demokrácia alatt a közvetlen demokráciát, hatalomgyakorlást értették, amely az ókori Hellaszban volt gyakori. A köztársaságot Madison a következőképpen határolja el: *“a köztársaságot úgy határozhatjuk meg, mint egy olyan államot, amelynek minden hatalma közvetlenül vagy közvetve a nép széles tömegéből származik, és amit olyan személyek igazgatnak, akik hivatalukat korlátozott ideig vagy a jó magaviseletük idejéig töltik be.”* (Madison, 1787). Köztársaságban a hatalmat közvetve gyakorolják az állampolgárok, képviselőik által. *„A demokrácia és a köztársaság közötti két nagy különbség a következő: először is az állam delegálása [értsd: képviselők], az utóbbiban a többiek [értsd: nép] által megválasztott polgárok kis száma, másodszor a polgárok nagyobb száma és a nagyobb országterület, amelyre ez utóbbi kiterjeszthető.”* (Madison, 1787).

Ahogy azt fentebb említettük, az állam alapítása is az egyének egyetértésén alapszik. A Függetlenségi Nyilatkozat emellett – jegyzi meg Jaffa – azt is előírja, hogy ne csak az állam alapítása történjék megegyezés mentén, hanem az adott állam működése is. Ahogy arra az amerikai bölcselő rámutat, a megegyezés (consent) kifejezés három alkalommal szerepel a Függetlenségi Nyilatkozat soraiban. Legfontosabb számunkra az utolsó, az adóztatást érintő sérelem, mely a következőképpen szól: *Olyan cselekedetekért felelős az uralkodó, minthogy „[a]dókat vetett ki ránk hozzájárulásunk [v. beleegyezésünk] nélkül.”* Jaffa meglátása a következő:

„Ehelyett, «a mi beleegyezésünknek» hívják. Semmi sem lehet szándékkaltalibb vagy jelentőségteljesebb, mint ez a kifejezőmód. Jefferson minden bizonnyal azt akarta kifejezni, hogy az adózáshoz való hozzájárulást a képviselők adják, de az adóztatásba való beleegyezésben a képviselők sajátos értelemben maguknak az embereknek az eszközei voltak. Mivel, «a mi beleegyezésünk» nem jelenthet mást, mint «a mi a Nép [We the People]».” (Jaffa, 1978).

A képviselők mandátuma az állampolgárok egyetértésén alapul. Ekképpen az állampolgárok közvetett joggyakorlása jelenik meg a törvényhozásban, s így akaratuk, beleegyezésük követelménye jelenik meg a Függetlenségi Nyilatkozat által életre hívott állam működésében.

Az alapító atyák tisztában voltak az emberi természet hiányosságaival és bűnös hajlamaival, emellett komoly történelmi ismeretekkel is rendelkeztek. Az ókori görögök példáján keresztül tudták, hogy hiába rendelkezik mindenki azonos jogokkal, az egyszerű többségi demokrácia a többség zsarnokságához vezet. Madison maga ezt az ún. frakciók megjelenésében vélte megragadhatónak. *„Frakció alatt értem állampolgárok olyan csoportját, akik akár többséget vagy kisebbséget alkotnak, valamilyen közös ösztönzés, szenvedély vagy érdek céljából egyesülnek és együttműködnek, amely más állampolgárok vagy a közösség egészének jogaira kedvezőtlen hatással van.”* (Madison, 1787). Az önző, partikuláris érdekek a romlott emberi természet velejárói, így annak következményeit csak kontrollálni lehet. A többségi közvetlen demokráciák képtelenek a frakciók kérdéskörének kezelésére. Ezért Arisztotelésszel egyetértve az alapítók elutasítják a többségi demokráciát, mivel az képtelen az emberek biztonságának és

elidegeníthetetlen jogainak garantálására. Az egyeduralkodó, III. György király zsarnokságát nem a többség zsarnokságával kívánták kiváltani. Követve a görög bölcselőt a jogot helyezték mindenek fölé. Ahogy azt Thomas Paine már 1776-ban megelőlegezte:

„De hol van, kérdezhetitek talán, Amerika királya? (...) Mégis, hogy még földi becsületben se tűnjünk hibásnak, szenteljünk ünnepélyesen egy napot a Karta [értsd: Alkotmány] kihirdetésére, legyen annak alapja az isteni törvény, Isten szava, s helyezzünk rá koronát, amely által a világ megtudja, hogy mennyire helyeseljük a monarchiát, azzal, hogy Amerikában a jog a király. Mivel az abszolút államokban a király a jog, ezért a szabad országokban a jognak kell lennie a királynak, és senki másnak.” (Paine, 1776).

A jog, ahogy Paine is megjegyzi, az isteni törvényen alapul, ugyancsak kiemelve az amerikai felfogás természetjogi megalapozottságát. A köztársaságban a jog székel, amelyet az állampolgárok akarata igazol, s amely megfelel a természet törvényének. A kisebbség védelmének és a közjó elősegítése érdekében azonban ez még nem elégséges. A romlott természet viszontagságainak kezelése többleteszközöket igényel. E célból hívják életre az Alkotmány szövegezői a fékek és ellensúlyok rendszerét.

A fékek és ellensúlyok rendszere elsődlegesen a hatalmi ágak montesquieu-i hármas felosztásban jelenik meg. A hatalmi ágak mindegyike különböző szerepet tölt be. A törvényhozó törvényeket hoz, háború és béke ügyében dönt, megszabja a költségvetést. A végrehajtó hatalom végrehajtja a törvényeket és a bíróságok döntéseit, irányítja a közös hadsereget háború idején. A bíróságok pedig a jogvita ügyekben döntenek, valamint értelmezik az Alkotmányt. A hatalmi ágak azonban nem egymástól hermetikusan elzárva léteznek, olyan többletjogosítványokkal rendelkeznek, amelyekkel a többi hatalmi ágat képesek korlátozni, annak érdekében, hogy azokat felülvizsgálat alatt tartsák, s ne engedjék alkotmánybéli hatalmukon túl terjeszkedni. A bírák felülvizsgálhatják a törvények alkotmányosságát, a végrehajtó hatalom jelöli a bírákat, a végrehajtó hatalom közvetlenül részt vesz a törvényhozás munkájában, azáltal, hogy az alelnök a Szenátus elnöke. A törvényhozó hatalom pedig megszabja a költségvetést, egyes esetekben maga választja az elnököt és az alelnököt, megerősíti az elnök által jelölt hivatalnokokat, bírákat stb. Megannyi kölcsönös korlátozó eszköz áll rendelkezésére a hatalmi ágaknak. A legfontosabb hatalmi ág azonban a törvényhozó, amelyet magát helyesnek véltek kettéosztani az alapítók. S itt kapunk választ a képviselők szükségességére is. A képviselők maguk is fékek, egyrészt más hatalmi ágak hivatalnokaival szemben, másodrészt más képviselőkkel szemben, harmadrészt és nem utolsósorban, a néppel szemben. A képviselők az állampolgárok érdekét szolgálják, Madison azonban helyesen jegyzi meg, hogy a többség maga könnyen a saját indulatainak rabjává válhat, s így a pillanatnyi benyomások az embereket eltéríthetik a hosszútávú, közjót szolgáló célok támogatásától.

A fékek és ellensúlyok másik fontos területe a közigazgatás állami és szövetségi megosztása. Röviden, ez az önkormányzatiság és a szubszidiaritás elvén alapul, miszerint a helyi nehézségeket helyi szinten kell kezelni. A köztársaság céljait szolgálja annak nagysága, nagyszámú lakossága, gazdasági és katonai erőssége. Noha az ókori görög bölcselők a nemzetállamokat faluk laza, gyenge szövetségeként látták, s a városállamot tartották az egyetlen tartós társadalmi alapnak, a XIX. század hajnalán a városállamok kora leáldozott. Az indok ahogy Hamilton fogalmaz:

„A politika tudománya azonban, mint a legtöbb más tudomány, nagy fejlődésen ment keresztül. Ma már jól ismertek a különféle elvek hatékonyságai, amelyeket tökéletlenül vagy egyáltalán nem ismertek a régiek [például a görög bölcselők]. A hatalom rendszerű elosztása

különálló ágak között, a törvényhozás fékek és ellensúlyok rendszerének bevezetése, a hivatalukat jó magaviselet mellett ellátó bírákból álló bíróságok intézménye, a nép képviselete a törvényhozásban az általuk választott képviselők által, ezek teljesen új felfedezések, vagy a modern időkben tették meg fő előrelépésüket a tökéletesség felé. Ezek eszközök, erőteljes eszközök, amelyekkel a köztársasági kormányzat kiválóságait meg lehet tartani, és tökéletlenségeit csökkenteni vagy elkerülni. A polgári állam népszerű rendszereinek javulását elősegítő körülmények e katalógusához, bármilyen újszerűnek is tűnik ez egyesek számára, megkockáztatom, hogy kiegészíthetjük még egyel, egy olyan elvvel, amely az új Alkotmány elleni kifogás alapjául szolgál. Azon horizont tágitására gondolok, amelyen belül az ilyen rendszereknek működnek, akár egyetlen állam vonatkozásában, akár több kisebb állam egyetlen nagy Konföderációba való tömörülése tekintetében.” (Hamilton, 1787).

A tudományok fejlődése lehetővé teszi a nagy területen elfekvő államalakulatok létét, amelyek a közléscserébéli, gazdaságbéli, jogtudománybéli fejlődéseknek köszönhetően hatékonyan tudják biztosítani az állampolgárok biztonságát és elidegeníthetetlen jogait.

6. Konklúzió

A Függetlenségi Nyilatkozat az Amerikai Egyesült Államok alapítódokumentuma, amely nemcsak egy független köztársaság megalakításának folyamatát indította útjára, hanem magát az *“amerikai elmét”* fejezte ki. *“Nem új elvek vagy új érvek kifundálására szolgált, amelyekre korábban soha nem gondoltak.”*, hanem arra, *“hogyan igazoljuk magunkat abban a független kiállásban, amelyet kénytelenek vagyunk felvállalni.”*, s amelynek *“[m]inden tekintélye tehát az akkori egyező véleményeinkből származik, melyet akár beszélgetések során, levelekben, nyomtatott esszéekben, vagy akár a közjogi alapkönyvekben, mint Arisztotelészé, Ciceroé, Locke-é, Sidney-é stb. kifejeztünk.”* (Jefferson, 1825). A Függetlenségi Nyilatkozat az Egyesült Államok elméleti, bölcséleti magva, vagy ahogy Lincoln a Példabeszédek nyomán mondta, a Függetlenségi Nyilatkozat az aranyalma, s az Unió és az Alkotmány csupán az ezüst kép, amely körbe fogja az előbbit: *„a kép az almért készült – nem az alma készült a képért.”* (Lincoln, 1861). A Függetlenségi Nyilatkozat, mint láthattuk, nem pusztán jogi kiáltvány, az egy markáns természetjogi megalapozottságú értéknnyilatkozat, amely meghatározza az amerikai államberendezkedést és gondolkodást. Az alapítók a klasszikus bölcselőkhöz hasonlóan, egy az objektív erkölcsön alapuló, az azzal lehető legteljesebb összhangban álló államalakulatot kívántak létrehozni. Szókratész bölcséletével zárván: *„a város melyet a természetnek megfelelően alapítanak teljes egészében bölcsnek bizonyul.”* (Platón, Kr. e. 380).

Irodalomjegyzék

Adams, John (1794): II. John Adams to Charles Adams, January 9. 1794, Philadelphia

Adams, John (1794): VI. John Adams to Charles Adams, February 24. 1794, Philadelphia

Arisztotelész: Nikomakhoszi Etika (ford. Bartlett, Robert és Collins, Susan 2012, Chicago: University of Chicago Press)

Arisztotelész: Politika (ford. Lord, Carnes 2013, Chicago: University of Chicago Press)

Conway, Moncure Daniel (1894): The Writings of Thomas Paine Volume I. New York: G. P. Putnam's Sons

Declaration of Independence (1776)

Frivaldszky János (2001): Természetjog. Budapest: Szent István Társulat

Frivaldszky János (2007): Klasszikus Természetjog és Jogfilozófia, Budapest: Szent István Társulat

Hamilton, Alexander (1775): The Farmer Refuted

Hamilton, Madison, Jay – Kesler, Charles R., Rossiter, Cliton (szerk.) (2003): The Federalist Papers, New York: Signet Classics

Jaffa, Harry V. (2001): How to Think about the American Revolution – A Bicentennial Cerebration, Claremont: The Claremont Institute

John Dickinson, Letters from a Farmer in Pennsylvania, 1767–1768

Kesler, Charles R. (2021): Crisis of the Two Constitutions – The Rise, Decline, and Recovery of American Greatness, New York: Encounter Books

Platón: Az Állam (ford. Allan Bloom 1968, New York: Basic Books)

Yarbrough, Jean M. (2006): The Essential Jefferson. Indianapolis: Hackett Publishing Company Inc.